

2. Morfosyntaktické rysy jako atomy gramatické struktury

Proč rysy, a ne slova?

→ syntaktické procesy (Merge, Move, Agree) jsou citlivé na rysy, nikoli na slova
“the minimal syntactically visible element is a feature”

(1)

The book, *the slowly, *the drive

- člen (tzv. funkční kategorie D, determiner) může být sloučen (Merge) do jednoho syntaktického konstituentu jen se jménem (rys N) → „rys D selektuje rys N“

(2)

Strom/vůz/Petr/kůň [Masc,Sg]... stál [Masc,Sg] před domem.

- shoda rysů mezi Subj a V (Agree)

→ distribuce afixů (tj. Vocabulary Items v DM) je rovněž vázána na morfosyntaktické rysy (+ tzv. diakritické, tj. konjugační a deklinační třídy, a fonologické rysy)

(3)

pán-ův, *pán-in; *stan-ův, *stan-in

*žen-ův, žen-in; *van-ův, *van-in

*dít'-ův, *dít-in; *lan-ův, *lan-in

-ův ↔ [Poses] / [Masc,Anim] _

-in ↔ [Poses] / [Fem,Anim] _

→ morfosyntaktické rysy jsou relevantní pro syntax i pro morfologický komponent

→ rysy definují přirozené třídy (*natural classes*) pro syntaktické procesy a pro vkládání VI

Srov. distinktivní rysy ve fonologii → fonologické procesy jsou evidentně citlivé na jednotlivé rysy klasických fonémů

např. pravidlo neutralizace znělosti na konci slov (*word final devoicing*) - mění hodnotu jednoho rysu a postihuje jen určitou skupinu fonémů (nesonorní konsonanty (šumové), tzv. *obstruents*), tzn. že tyto fonémy tvoří přirozenou třídu → sdílejí fonologický rys

(4)

[+znělý] → [-znělý] / [-sonorní, _]#

ruká[v]y – ruká[f], tru[d]i – tru[t] “práce, pol.”, bun[t] – bun[d]es „spolek, něm.“

2.1 Univerzálnost rysů?

Základní myšlenka: existuje univerzální set morfosyntaktických rysů

→ konkrétní jazyk využívá jen jeho podmnožinu, ale nikoli náhodně → motivace pro hierarchii rysů

tzn. že lexikon rysů (stejně jako lexikon kořenů) je v konkrétních jazycích různě velký, ale nikoli náhodně uspořádaný (narozdíl od lexikonu kořenů)

Srov. distinktivní rysy ve fonologii → např. čeština nemá zaokrouhlené [+rounded] přední [+front] vokály: [y, ø] x turečtina

→ koncepce hierarchie morfosyntaktických rysů, tzv. *Feature Geometry*

→ Harley, Heidi (1994): Hug a Tree: Deriving the Morphosyntactic Feature Hierarchy." MIT Working Papers in Linguistics 21: 289-320.

→ Harley, Heidi, & Elizabeth Ritter (2002): Person and number in pronouns: A feature geometric analysis. *Language* 78, 482–526.

(ke stažení na <http://dingo.sbs.arizona.edu/~hharley/PDFs/Papers.html>)

Příklad fungování hierarchie:

Duál (jako specifické číslo pro 2 objekty) mají jen některé jazyky (např. stará řečtina), nicméně platí, že jazyk, který má duál, má nutně i plurál; viz Greenbergovská univerzále 34:

(5)

„No language has a dual number unless it has a plural.“

(Greenberg: Universals of Language. 1963)

převyprávěno do DM a hierarchie rysů: duál je jedna z možných hodnot rysu čísla, patří do univerzálního setu gramatických rysů, je hierarchicky závislý na plurálu

(6)

Num
|
Pl
|
Du

Konsekvence:

a) čím zanořenější ve struktuře, tím více příznakový

příznakové rysy:

- typicky mají specifickou morfologickou formu – srov. angl. *book* sg. – *book-s* pl.

(viz Greenberg, 35: „There is no language in which the plural does not have some nonzero allomorphs, whereas there are languages in which the singular is expressed only by zero. The dual and the trial are almost never expressed by zero.“)

- při akvizici jsou osvojovány později

viz doklady z akvizice os. zájmen v různých jazycích v Hanson, R., Harley, H. & E. Ritter (2000)

(i) initially 1st person singular or 3rd singular neuter/inanimate

(ii) 2nd person after 1st person

(iii) singular before plural

b) tzv. defaultní hodnoty = nejméně příznakové

defaultní rysy nejsou součástí hierarchie – nemá-li žádnou specifikovanou hodnotu (je tzv. *podspecifikovaný*, *underspecified*), automaticky obdrží defaultní

→ objeví-li se v syntaktické struktuře rys čísla [Num] bez hodnoty, automaticky bude interpretován jako singulár [Num:Sg]

srov. tzv. bezpodmětové věty

Pršelo. - shoda s [Pers:3, Num:Sg., Gen: Neu]

angl., něm. – pozici Subj tzv. *expletivum* s rysy [Pers:3, Num:Sg., Gen: Neu]: It rains.